

Preken

Van de Protestantse Gemeente Enschede
Oecumenische Geloofsgemeenschap Helmerhoek

Marcus 1, 12-15 en Ezechiël 3, 4-15 Invocabit 26-02-2012 Ds. R. Vissinga

Lieve gemeente van onze Heer Jezus Christus,
Verbeter de wereld, begin bij jezelf.

Iedereen kent en onderkent de waarheid van deze uitspraak. Maar haar ook in praktijk brengen, dat is nog heel iets anders.

Het is gemakkelijker om de schuld van wat niet goed is, of het nu gaat om iets uit ons eigen leven, of meer in het groot, om die schuld bij andere neer te leggen. Het is o zo gemakkelijk de hebzucht van de grote graaiers te hekelen en intussen vrolijk goedkope vliegzeuren te boeken, die het milieu zwaar belasten.

Begin bij jezelf. Ga de confrontatie met jezelf aan. Niet alleen met de aardige en fatsoenlijke kanten van jezelf, maar ook met je donkere kanten.

In de bijbel is de woestijn daarvoor de uitgelezen plek. Daar wordt je op jezelf teruggeworpen en met jezelf geconfronteerd. Daar kun je niet langer vluchten naar anderen. Daar kun je ontdekken wie je werkelijk bent en hoe je jouw weg door het leven kunt gaan.

Direct na zijn doop en vlak voor het begin van zijn openbaar optreden verblijft Jezus veertig dagen in de woestijn. Hij kiest dat verblijf niet zelf, maar hij wordt ertoe gedreven door de Geest, hoorden we.

Is dat niet veelzeggend, dat Jezus daartoe wordt aangezet? Zou het niet voor ieder mens gelden, dat er een drang van buiten nodig is om die confrontatie te zoeken? Eerst moet je jezelf zoeken, dan pas kun je de weg naar de ander vinden. Pas als je tot klaarheid bent gekomen over wat diep in jezelf leeft, je onuitgesproken angsten en conflicten, pas dan kun je iets voor de ander betekenen. Als je niet tot die klaarheid gekomen bent is het gevaar zo groot, dat je de ander belast met de dingen van jezelf.

Daarom speelt in de bijbel de woestijn zo'n grote rol. Het is niet alleen de plek van de onherbergzaamheid en de verlatenheid. Maar vooral de plek waar je leert wie je zelf bent en wie God voor je is. Waar je het leert om op God te vertrouwen.

Veertig jaar verblijft Israel in de woestijn als het is ontkomen aan de harde hand van de Farao en op weg is naar het Beloofde Land. Later zal het volk in ballingschap door de woestijn heen naar Babel worden weggevoerd. Om zichzelf daar opnieuw terug te vinden. Als volk van God. Om het vertrouwen op God te hervinden.

In de woestijn rijpt voor Johannes zijn levensdoel. Pas als dat voldoende is gebeurd treedt hij naar buiten. En verkondigt hij de boodschap van Gods Koninkrijk.

Gedurende veertig dagen en nachten wordt Jezus in beslag genomen door de vraag wie hij werkelijk is. 'Hij was bij de wilde dieren en de engelen dienden hem' hoorden we zojuist. Wat betekent dit?

Er is een oude uitleg die zegt dat hier de beloofde messiaanse vrede even zichtbaar wordt. Daarover hebben de profeten gesproken. Van de leeuw die bij het lam verkeert, en de panter bij het bokje.

Die uitleg is niet verkeerd, maar er zit meer betekenis in deze beelden.

Jezus bevindt zich daar te midden van alle tegenstrijdigheid van het leven: de wilde dieren en de engelen. En de vraag is hoe hij daar mee omgaat. Hoe hij leeft met het dierlijke, dat aanwezig is in ieder mens. De dieren hier in het evangelie vertegenwoordigen niet alleen de wezens uit de natuur buiten ons, maar zijn evenzeer symbolen van de menselijke ziel, symbolen van wat leeft in ieder mens.

Twee voorbeelden. Tijdens de snelrechtprocedures vlak na oud en nieuw kwamen mannen voor de rechter, die diep door het stof gingen. Ze schaamden zich de ogen uit het hoofd om wat ze gedaan hadden. Stoeptegels losrukken en naar agenten gooien. Vernielingen aanrichten. Brand stichten. Het waren voor de rechter heel gewone mannen, in het dagelijkse leven hardwerkend, aardig voor hun collega's en lief voor hun echtgenotes. Op een voor hen onverklaarbare wijze hadden ze zich ineens laten meeslepen door hun emoties. Het dierlijke in hen had de overhand gekregen.

Een ander voorbeeld. De priesters en pastores die zich vergrepen hebben aan jonge en oudere parochianen en gemeenteleden. Zouden ze zich bijvoorbeeld tijdens hun opleiding bewust zijn geweest welke destructieve krachten er diep in hun binnenste leefden? Toch hebben ze grote schade aangericht in de levens van vele duizenden.

Wij vinden het moeilijk om toe te geven dat zulke dingen onder onze oppervlakte bestaan. Ze tasten het beeld dat we van onszelf hebben en graag in stand houden aan.

Iemand die zich met grote ijver en passie inzet voor een nobele zaak vindt het moeilijk te erkennen dat er ook een verborgen streven naar macht is dat hem drijft.

Onder de zogenaamde belangeloze liefde naar de meest nabije ander kan ook heel goed een diepe hunkering naar geborgenheid schuil gaan.

Wie de wereld wil verbeteren kan daarbij tal van primitieve agressies afreageren op anderen. Het is één van de grootste opgaven van de mens om het dierlijke in zijn natuur te erkennen en te integreren.

Niet te doden. Het zou een groot misverstand zijn om te menen dat dat mogelijk is.

Humanisten en moralisten hebben de eeuwen door en met hartstocht er toe opgeroepen om aan het 'dier in de mens' de oorlog te verklaren, er op te jagen, het te onderdrukken en te overwinnen.

Bijvoorbeeld door je te laten leiden door de hoge idealen van het menselijk leven of door de eisen van het geweten. Maar voor je het weet worden deze idealen en eisen tot nieuwe machten die ons helemaal in beslag nemen. De engelen veranderen van dienstbare machten in wrede kwelgeesten.

Het dierlijke hoort bij de mens. Je kunt niet leven met de verplichting een engel te zijn. En wie het dier in zichzelf wil doden, vernietigt daarmee ook zichzelf.

Jezus leefde te midden van de wilde dieren. Het is mogelijk om te leren vertrouwen op de goedheid van 'het dierlijke'. Te leren onderscheiden tussen wat ons dienen kan en wat ons en de ander kapot kan maken. Om de kracht daarvan ten goede aan te wenden. Voor onszelf. En voor de anderen met wie wij samen leven. En voor de taak die we in het leven op ons hebben genomen.

Voorafgaand aan Jezus' verblijf in de woestijn wordt hij in de Jordaan gedoopt. Daar klinkt een stem uit de hemel die zegt: jij, jij bent mijn geliefde Zoon. Die aanduiding zoon van God klinkt ook elders in de bijbel. Als aanduiding voor de koning, maar ook voor het volk van God. Om aan te geven waar de diepste oorsprong ligt van de mens, namelijk bij God. De grote taak is nu om die beide te verenigen: de oorsprong uit God en het bestaan als mens. In Jezus komen die beide heel geconcentreerd samen.

Hier, in deze veertig dagen in de woestijn leert Jezus die beide met elkaar en in zichzelf te verzoenen.

Nico ter Linden vat wat hier gebeurt kernachtig samen: Jezus heeft ze gebreideld, zijn wilde dieren. Agressie, geldingsdrang, seksuele drift, bezitsdrift, ze zijn van God gegeven en op zichzelf dus niet slecht. Je moet ze alleen aan de teugel zien te krijgen.

Om ons enigszins een voorstelling te maken van Jezus hier in de woestijn, kunnen we kijken naar een afbeelding van een beroemde ets die Albrecht Dürer in 1514 maakte van de heilige Hiëronymus.

Hij zit in zijn cel aan zijn schrijftafel te werken. Bij de ingang van de mooi geordende ruimte liggen een leeuw en een hond, beide languit, de leeuw slaperig met half gesloten ogen, de hond ineengerold, ver van elkaar. Op de vensterbank roept een doodshoofd ons de vergankelijkheid van de tijd en de zekerheid van de dood in herinnering. Maar de zitbank onder de raamnissen is met kussens en boeken bedekt. Samen met de dekenkist en een paar houten sandalen bij het raam roepen ze een beeld op van intense onbedreigdheid en gelaten stilte. Het hoofd van de heilige is met een stralenkrans omgeven. Deze plaats stelt een tot zichzelf gekomen wereld voor. Het is hier net als in de woestijn waar Jezus het dierlijke en het engelachtige verenigde. De heilige Hiëronymus heeft de eenheid met zichzelf gevonden. Alles heeft hier zijn plaats: God, mens en dier, tijd en eeuwigheid, bidden en werken.

Met de woorden van Gezang 172: Een mens te zijn op aarde in deze wereldtijd, dat is de Geest aanvaarden die naar het leven leidt; de mensen niet verlaten, Gods woord zijn toegedaan, dat is op deze aarde de duivel wederstaan.

Amen

Albrecht Dürer 1514 De heilige Hiëronymus